

عنوان: اقدامات و دستاوردهای دولت یازدهم – سازمان حفاظت محیط زیست

تهیه و تدوین: مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری

تاریخ انتشار: بهار ۱۳۹۶

۱	مقدمه
۲	۱. چالشهای محیط زیست ایران
۵	۲. عملکرد و دستاوردها
۵	۱.۲. اصلاح سیاست ها و قوانین و مقررات
۵	۲.۲. مقابله با آلودگی هوا
۶	۳.۲. حفاظت از تنوع زیستی و تالاب ها و رفع تصرفات از مناطق تحت مدیریت سازمان
۷	۴.۲. تقویت نهادهای مدنی، سازمان های غیردولتی و فعالان محیط زیست
۷	۵.۲. آموزش و فرهنگ سازی همگانی محیط زیست
۸	۶.۲. اقتصاد سبز و توسعه پایدار
۸	۷.۲. مقابله با آلودگی خاک
۸	۸.۲. مقابله با آلودگی آب
۹	۹.۲. تقویت و ارتقای نیروی انسانی
۹	۱۰.۲. تقویت دیپلماسی محیط زیست و همکاری های بین المللی و منطقه ای زیست محیطی
۹	۱۱.۲. تقویت ساختاربخشی و فرابخشی محیط زیست کشور
۱۵	۳. موانع پیشروی دستگاه برای دست یافتن به دستاوردها
۱۵	۱.۳. مسائل و چالشهای درون سازمانی
۱۶	۲.۳. مسایل و چالشهای بیرون سازمانی
۱۸	۴. برنامه های تحقق یافته
۱۸	۱.۴. اهداف راهبردی حوزه محیط زیست
۱۸	۲.۴. اولویتهای راهبردی
۲۰	۵. اصلیتین کاستیها یا نقدهای باقیمانده
۲۱	۶. برنامه ی راهبردی حوزه
۲۲	۱.۶. هوا
۲۳	۲.۶. خاک
۲۴	۳.۶. آب
۲۶	۴.۶. تنوع زیستی
۲۸	۵.۶. سکونتگاههای انسانی

مجموعه گزارش‌های ارزیابی اقدامات و دستاوردهای دولت یازدهم باهدف ارزیابی تصویری کلی از وضعیت مدیریت امور و سطح تدبیر در دستگاه‌های اجرایی در چهار سال فعالیت دولت یازدهم تهیه شده است. این مجموعه بر اساس تحلیل گزارش‌های رسمی عملکرد دستگاه‌های اجرایی، برنامه‌ها و اولویت‌های راهبردی دولت یازدهم، برنامه‌های ارائه‌شده توسط وزرا و مدیران دستگاه‌ها به مجلس و رئیس‌جمهور، گزارش سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و منابع رسانه‌ای و سایر مطالعاتی که درباره چالش‌ها، اولویت‌ها و راهبردهای دستگاه‌ها انجام شده‌اند تهیه شده است. گزارش‌های حاضر از دو محدودیت فقدان نظام هماهنگ و یکپارچه‌ی تولید و گزارش عملکرد در دستگاه‌های اجرایی از یک‌سو؛ و زمان محدود موجود برای تهیه گزارش‌ها متأثر بوده و علیرغم تلاش صورت گرفته ممکن است در بازنمایی عملکرد دستگاه‌های اجرایی دارای کاستی‌هایی باشند.

گزارش‌های این مجموعه در نهایت اختصار برای آن تهیه شده‌اند که تصویری کلان و راهبردی از وضعیت حوزه‌ی ماموریت دستگاه قبل و بعد از استقرار دولت یازدهم و برنامه‌های دستگاه برای رفع چالش‌ها و موانع پیش‌روی تحقق اهداف ترسیم شده در حوزه‌ی ماموریت دستگاه ارائه کنند. بدیهی است که در گزارش‌هایی با این میزان از اختصار و تأکیدات کلان، بسیاری از عملکردها و جزئیات مربوط به برنامه‌ها، راهبردها و اقدامات دستگاه‌ها معرفی نمی‌شوند.

حسام‌الدین آشنا

سرپرست مرکز بررسی‌های استراتژیک

۱. چالش‌های محیط زیست ایران

- **حوزه آب:** اُفت شدید کمی و کیفی اندوخته‌های آبی کشور در دهه‌های اخیر به یکی از مهمترین بحران‌ها و چالش‌های راهبردی دولت تبدیل شده‌است، رتبه‌ی ایران در مدیریت منابع آبی از بین ۱۳۳ کشور، ۱۳۲ است. با چنین روندی، پیش‌بینی می‌شود، اندوخته‌های آبی ایران تا ۶۰ سال آینده به صفر برسد و از طرفی در پی این کاهش مستمر، سالانه ۱۰ دشت آبی کشور از ۶۰۰ دشت موجود دچار بحران می‌شوند که این مساله بر وضعیت روستاهای کشور تاثیرگذار است. همانگونه که تاکنون بیش از نیمی از آبادبوم‌های روستایی کشور در طول سه دهه‌ی گذشته عملاً از سکنه خالی و متروکه شده‌اند.
- **حوزه‌ی خاک:** جابجایی خاک و نرخ بالای فرسایش آبی و بادی - به میزان سه برابر متوسط آسیا - مهم‌ترین چالش این حوزه است. پنج میلیارد تن خاک در سال فرسایش می‌یابد. این بدترین وضعیت فرسایش در جهان است. در حالیکه شاخص جهانی فرسایش خاک ۵ تا ۶ تن در هکتار است، این رقم در ایران در حدود ۱۷ تن در هکتار است. در فعالیتهای کشاورزی نیز مصرف سالانه ۱/۲ میلیون تن کود شیمیایی سلامت آب و خاک و هوا را تهدید می نماید. در حالیکه ظرفیت تحمل مراتع کشور ۴۰ میلیون واحد دامی است در حال حاضر در شاهد چرای حدود ۱۲۰ میلیون واحد دامی در مراتع هستیم. از ۳۲ میلیون هکتار عرصه های بیابانی کشور، حدود ۷/۸ میلیون هکتار آن کانون بحران است.
- **حوزه‌ی هوا:** مصرف سوخت در ایران ۴ برابر میانگین مصرف سرانه در دنیاست. مصرف سوخت در ایران در حدود ۸۵۰ میلیون لیتر در روز است. تولید و انتشار کربن ناشی از مصرف سوخته‌های فسیلی سالانه در حدود ۷۰۰ میلیون تن است. خسارت اقتصادی آلودگی هوای سالانه ایران در حدود ۸ میلیارد دلار است و سالیانه بیش از ۲۷۰۰ نفر تنها در تهران در اثر استنشاق ذرات معلق کمتر از دو و نیم میکرون جان خود را از دست می‌دهند. در ۲۳ استان کشور با پدیده گرد و غبار روبرو هستیم و سالانه در حدود ۱۲۰ رخدادهای گرد و غبار در ایران رخ می دهد. وجود آزیست در کشور ۵۰ برابر حد مجاز است.

- **حوزه زیگونگی:** تخریب بوم‌سازگان (اکوسیستم) ها، اُفت توان تاب‌آوری، کاهش شمار وحوش، شکار بی‌رویه و زوال زیگونگی (تنوع زیستی) که بحران زباله و ورود مستقیم پساب آن را چه در محیط‌های خشکی و چه تالابی و ساحلی تشدید کرده و می‌کند. (حدود ۹۰ درصد اندوخته علف‌خواران حیات وحش کشور از بین رفته است). مطابق فهرست جهانی IUCN در سال ۲۰۱۴ تعداد ۱۷ گونه پستاندار، ۲۲ گونه پرنده، ۱۳ گونه خزنده، ۴ گونه دوزیست و ۲۹ گونه از ماهیان کشور در زمره گونه‌های در معرض تهدید قرار گرفته‌اند.
- **سواد، کنش و تشکلهای محیط زیست:** فقر کمی و کیفی آگاهی، حساسیت و سرمایه اجتماعی در حوزه محیط زیست و تقابل با جامعه محلی، سطحی‌نگری، فقدان تشکلهای مؤثر، بی‌اعتمادی به دستگاه. حساسیت اجتماعات محلی نسبت به محیط زیست کاهش یافته، و عملکرد تشکلهای مردم‌نهاد در زمینه محیط زیست نامناسب است.
- **عدم توجه به اقتصاد و توان درآمدزایی فعالیت‌های محیط زیستی:** دولت به محیط زیست از منظر درآمدزایی نمی‌نگرد و فقط از منظر هزینه‌زایی و فعالیت مانع توسعه به محیط زیست می‌نگرد.
- **تخریب جنگل‌ها و مرتع:** در جنگل‌ها و مراتع کشور و کشتزارها و باغات ایران، سالانه ۱۰ هزار هکتار از زمین‌های کشاورزی تبدیل به سایر کاربری‌ها (سکونتگاه‌ها و کشتزارها و باغ) می‌شود و یا به واسطه فرسایش، لغزش، بحران کم‌آبی، فرونشست زمین و شوری از حیض ارتفاع ساقط می‌شوند. در هر ثانیه ۳۵۰ مترمربع جنگل، مرتع و منطقه حفاظت‌شده از بین می‌رود. سهم سرانه هر ایرانی از جنگل به ۰.۲ هکتار هم نمی‌رسد که این رقم کمتر از یک چهارم سرانه جهانی است. همچنین میزان برداشت از جنگل‌ها توسط جنگل‌نشینان و روستاییان و بهره‌برداری رسمی نزدیک به دو برابر ظرفیت رویش و تولید طبیعی جنگل‌هاست. حدود ۱۰۰ میلیون هکتار از اراضی کشور (بیش از ۶۰ درصد) شرایط ناپایدار یعنی بیابانی شدن به سر برده که ۹۵ میلیون هکتار آن در معرض انواع فرسایش‌های آبی و بادی قرار دارد.

- **میزان بالای تولید پسماند:** سرانه تولید پسماند خانگی روزانه ۰.۷ کیلوگرم با نرخ بازیافت ۲۰ درصد پسماند است. روزانه به ازای هر تخت بیمارستانی ۲۷۱۰ گرم است که با لحاظ حدود سی هزار تخت بیمارستانی، در هر شبانه روز حدود ۸۱ تن زباله عفونی تولید می شود. وضعیت نابسامان و بحرانی دفع زباله های بیمارستانی، سالیانه ۸ میلیارد دلار هزینه اضافی به سیستم بهداشتی و درمانی کشور تحمیل می کند. بیشترین میزان تولید ۱۷۵,۱۰ تن در روز و مربوط به شهر تهران، و کمترین آن ۱۶۸ تن در روز و مربوط به استان خراسان جنوبی است.

۲. عملکرد و دستاوردها

۱.۲. اصلاح سیاست ها و قوانین و مقررات

- تصویب فصل مالیات‌های سبز در لایحه ارزش افزوده
- احیاء و فعال کردن شورای عالی حفاظت محیط زیست پس از توقف ۸ ساله و تشکیل سه جلسه تاکنون
- تهیه سند اقتصاد کم کربن و تصویب آن در هیات وزیران برای نهادینه سازی اقتصاد سبز و تثبیت جایگاه محیط زیست در نظام برنامه ریزی، سیاستگذاری و تعیین اهداف میان مدت و بلند مدت کشور
- تهیه و تدوین و تصویب لایحه هوای پاک و تقدیم آن به مجلس شورای اسلامی
- تهیه و تدوین و تصویب لایحه خاک و تقدیم آن به مجلس شورای اسلامی
- تهیه و تدوین و تصویب لایحه ارزیابی زیست محیطی و تقدیم آن به مجلس شورای اسلامی
- تهیه و تدوین و تصویب لایحه حفاظت از تالاب ها و تقدیم آن به مجلس شورای اسلامی
- تصویب لایحه حمایت از محیط بانان و جنگلبانان در دولت
- استقرار نظام کنترل عملکرد فرابخشی محیط زیست در دستگاه های مسئول و همکار مبتنی بر تعریف وظایف، اهداف و منابع مرتبط و انتشار اولین کارنامه عملکرد زیست محیطی دستگاههای اجرایی

۲.۲. مقابله با آلودگی هوا

- مصوبه هیأت دولت (۹۳/۲/۱۱) برای مقابله با آلودگی هوا، پیگیری و ارتقاء کیفیت سوخت با حذف توزیع بنزین پتروشیمی و جایگزینی آن با بنزین و گازوییل استاندارد یورو ۴، اجرای استاندارد یورو ۴ در خودروسازی کشور (پس از ۸ سال تاخیر) و در نتیجه بهبود کیفیت هوا در ۸ کلان شهر
- احیای کارگروه ملی کاهش آلودگی هوا و برگزاری جلسات در سطوح وزرا، معاونین وزرا و کارشناسی
- اجرای استاندارد یورو ۴ برای خودروهای سبک داخلی، توقف تولید موتورسیکلت های کاربراتوری و استاندارد یورو ۳، تعیین استاندارد یورو ۵ برای خودروهای سبک وارداتی
- جایگزینی ۴۰۰۰۰ دستگاه تاکسی فرسوده

- ایجاد سامانه یکپارچه معاینه فنی در بیش از ۸۰ درصد مراکز
- کاهش مصرف مازوت در نیروگاه های کشور و جایگزینی با گاز طبیعی
- تصویب اهداف مشارکت ملی معین در کاهش انتشار گازهای گلخانه ای و گرمایش زمین (INDCs) کشور در هیات دولت و ارسال به دبیرخانه کنوانسیون تغییر آب و هوا
- تصویب موافقتنامه پاریس برای کاهش گازهای گلخانه ای و مقابله با گرمایش زمین در هیات دولت و ارائه به مجلس شورای اسلامی
- تهیه، تدوین و تصویب لایحه هوای پاک و پیگیری های مجدانه برای تصویب آن در مجلس شورای اسلامی
- تهیه و تصویب برنامه و آیین نامه اجرائی مقابله با گرد و غبار در دولت و اجرای برنامه شناسایی کانون های داخلی گردوغبار در ۱۲ استان کشور

۳.۲. حفاظت از تنوع زیستی و تالاب ها و رفع تصرفات از مناطق تحت مدیریت سازمان

- ایجاد بیمه پلنگ ایرانی برای مقابله با آسیب رسانی به آنها در جوامع محلی
- افزایش جرایم شکار و صید حیوانات تا ۲۰ برابر قبل
- انجام پروژه حفاظتی ۱۷ گونه مانند لاک پشت های دریایی، مرجان ها، گوزن، خرس و ...
- احیاء تالاب بین المللی هورالعظیم و آبگیری بیش از ۶۰ درصدی آن
- برداشتن دایک های مرزی بر روی تالاب بین المللی هامون و لایروبی مسیل ها برای هدایت آب و ثبت این تالاب بعنوان ذخیره گاه زیستکره یونسکو، رایزنی های بین المللی و نیز دو جانبه با افغانستان برای دریافت حقا به بخش ایرانی هامون
- احیاء بخش هایی از تالاب گاوخونی پس از ده سال خشکسالی کامل
- تصویب ردیف اعتباری برای مدیریت و احیای تالاب ها در استان ها برای اولین بار
- تصویب ردیف بودجه برای مناطق حفاظت شده در استان ها برای اولین بار

- کاهش حدود ۶۰ درصدی آتش سوزی های جنگلی در مناطق حفاظت شده پس از ایجاد ستاد اطفاء حریق کشور با عضویت سازمان و اختصاص ۴۲ بالگرد در استان و اجرای مانورهای آموزشی
- رفع تصرف ۷۷۲ هکتار از تصرفات مناطق حفاظت شده در ورجین، میانکاله، هرمزگان و سایر نقاط و لغو مجوز فروش پارک پردیسان
- تثبیت مالکیت سازمان بر مناطق تحت مدیریت و جلوگیری از بروز زمین خواری در زیست بوم های حساس کشور
- تدوین طرح مدیریت زیست بومی برای تالاب های زریوار، میقان اراک، هامون سیستان، حرا قشم و آجی گل و آماگل
- اجرای برنامه مدیریت زیست بومی برای ۱۴ تالاب کشور نظیر ارومیه، شادگان، پریشان، انزلی، بختگان، گاوخونی، میقان و قره قشلاق
- تصویب لایحه حمایت از محیط بانان و جنگلبانان در دولت

۴.۲. تقویت نهادهای مدنی، سازمان های غیردولتی و فعالان محیط زیست

- تقویت نقش و جایگاه مشارکت مردمی و سرمایه های اجتماعی با افزایش ۸۰ درصدی تشکل های محیط زیستی از ۴۲۳ تشکل در سال ۱۳۹۱ به نزدیک ۸۹۱ در سال ۱۳۹۵
- اعطای سه دوره جایزه ملی محیط زیست به مبتکران، فعالان و خادمین محیط زیست کشور
- جلب مشارکت مردم از طریق شوراها و انعقاد تفاهم نامه با شورای های اسلامی شهر و روستا

۵.۲. آموزش و فرهنگ سازی همگانی محیط زیست

- انعقاد تفاهم نامه با وزارت آموزش و پرورش برای گسترش آموزش دانش آموزان و درج مفاهیم محیط زیستی در ۳۳ عنوان کتاب درسی و دو واحد انسان و محیط زیست در مقطع متوسطه
- تدوین منشور مدارس جامع محیط زیستی کشور و حمایت از راه اندازی مدارس طبیعت توسط بخش خصوصی

- احیاء جشنواره بین المللی فیلم سبز پس از ۱۰ سال، برگزاری پنجمین دوره جشنواره در ۳۱ استان کشور و آماده سازی ششمین دوره

- آموزش محیط زیست و کشاورزی پایدار برای زنان روستایی در ۴۱ روستا

- تهیه اولین کتاب خط بریل محیط زیست برای کودکان روشن و معرفی آن به وزارت آموزش و پرورش

- نامگذاری روز ۱۹مهرماه به عنوان روز «کودک، محیط زیست و منابع طبیعی»

۶.۲. اقتصاد سبز و توسعه پایدار

- شناسایی و معرفی واحدهای صنعتی و خدماتی دوستدار محیط زیست در چارچوب برند سازی صنایع سبز

- تدوین دستورالعمل بانکداری سبز و اعلام شاخص های آن

- تصویب مصادیق مصرف اختصاص ۱٪ از بودجه دستگاههای اجرایی برای مدیریت سبز در دولت

- ابلاغ شاخص ها و معرفی دانشگاه های سبز

۷.۲. مقابله با آلودگی خاک

- تصویب استاندارد و شاخص کیفیت منابع آب و خاک در دولت

- تدوین لایحه خاک در دو بخش آلودگی و فرسایش خاک و تصویب آن در دولت

- ایجاد کمیته ویژه سم و کود در سازمان و تهیه « گزارش ملی وضعیت تولید، واردات، توزیع و مصارف

سموم و کود های شیمیایی»

۸.۲. مقابله با آلودگی آب

- بازنگری و اجرای برنامه های ارزیابی زیست محیطی طرح های انتقال آب و سدهای بزرگ

- ابلاغ استاندارد و راهنمای تعیین شاخص کیفیت منابع آب

- تشکیل کارگروه ساماندهی رودخانه ها در استان ها

- تدوین راهنمای پیشگیری، ارزیابی و پاکسازی آلودگی های نفتی آبهای زیرزمینی و اثرات زیست محیطی

طرحهای عمرانی بر منابع آب زیرزمینی

- تدوین برنامه مدیریت زیست محیطی بنادر کشور

۹.۲. تقویت و ارتقای نیروی انسانی

- توانمندسازی نیروی انسانی متخصص سازمان از طریق استقرار، راه اندازی، آموزش، تهیه محتوای آموزشی و مدیریت سیستم آموزش مجازی (LMS)
- اصلاح ساختار و تقویت یگان حفاظت محیط زیست زیر نظر بالاترین مقام دستگاه اجرایی و اعطای درجات محیط بانی

۱۰.۲. تقویت دیپلماسی محیط زیست و همکاری های بین المللی و منطقه ای زیست محیطی

- تصویب و ابلاغ قوانین "کنوانسیون میناماتا در مورد جیوه"، الحاق کشور به پروتکل ۱۹۹۶ در خصوص جلوگیری از دفع مواد زائد و سایر مواد به دریا (پروتکل لندن)
- الحاق کشور به پروتکل حفاظت از تنوع زیستی، دریای خزر (کنوانسیون تهران) و الحاق کشور به پروتکل کنوانسیون پیشگیری از آلودگی های دریایی ناشی از تخلیه پسماند و سایر مواد آلاینده (کنوانسیون لندن)
- مشارکت فعالانه ایران در روند تهیه و تصویب تفاهم نامه تغییرات آب و هوایی پاریس
- پیشنهاد، پیگیری و مشارکت در تهیه و تصویب سه قطعنامه در سازمان ملل متحد از جمله در مجمع عمومی این سازمان برای مقابله جهانی با مسئله گرد و غبار و وظیفه سازمان ملل برای هماهنگی در این زمینه و یک بیانیه از سوی وزرای محیط زیست قاره آسیا

۱۱.۲. تقویت ساختاربخشی و فرابخشی محیط زیست کشور

- احیای شورای عالی حفاظت محیط زیست و تشکیل سه جلسه تاکنون
- راه اندازی صندوق ملی محیط زیست برای گسترش نظام های مالی و اقتصادی در حوزه محیط زیست
- استقرار نظام مدیریت سبز در ۲۳ دستگاه اجرایی کشور و رتبه بندی دستگاهها در شاخص مدیریت سبز ۹۳-

۱۳۹۲

- گسترش سازوکارهای فرابخشی حفاظت از محیط زیست با امضای تفاهم نامه با سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، معاونت علمی و فناوری رییس جمهور، وزارت خانه های آموزش و پرورش، صنعت، معدن و تجارت، تعاون، کار و رفاه اجتماعی، نیرو، نفت و پتروشیمی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، اتاق بازرگانی، ستاد امر به معروف و نهی از منکر

- انعقاد تفاهم نامه همکاری با کشور عراق برای کنترل و تثبیت کانون های گرد و غبار بعنوان مهمترین کانون های منطقه ای

اقدامات فوق منجر به ارتقای رتبه ایران در شاخص عملکرد زیست محیطی (EPI) شده است. شاخص عملکرد زیست محیطی (EPI) هر ساله توسط دانشگاه yale و با در نظر گرفتن دو حوزه سلامت محیط زیست (۳۰ درصد وزن شاخص) و سرحالی اکوسیستم (۷۰ درصد وزن شاخص) محاسبه می شود. ایران از رتبه ۱۱۴ در ۲۰۱۲ به رتبه ۱۰۵ در ۲۰۱۶ رسیده است که این ۵ رتبه بهبود حاصل عملکرد زیست محیطی دولت تدبیر و امید است.

طرح ها و پروژه های مهم اجرا شده در دولت تدبیر و امید

ردیف	شماره طرح	عنوان طرح	کد پروژه	عنوان پروژه	پیشرفت تا سال ۹۵	پیش بینی سال خاتمه		
						واقعی	موافقتنامه	
۱	۴۰۴۰۱۲۰۲	تدوین و اجرای طرحهای توجیهی- تفصیلی مناطق چهارگانه تحت مدیریت سازمان	۱	تدوین طرحهای توجیهی - تفصیلی مناطق چهارگانه تحت مدیریت سازمان	۲۶	۱۳۹۹	۱۴۰۰	
۲				اجرای طرحهای توجیهی - تفصیلی مناطق چهارگانه تحت مدیریت سازمان		۶	۱۳۹۹	۱۴۰۰
۳	۴۰۴۰۱۲۰۳	حفاظت از تنوع زیستی در سطح زیست بوم ها و گونه های جانوری	۱	حفاظت و احیاء از گونه های جانوری	۴۶	۱۳۹۸	۱۴۰۰	
۴				مطالعه، شناسایی و ایجاد بانک ژن گونه		۹	۱۳۹۸	۱۴۰۰
۵				حفاظت از تنوع زیستی در			۱۹	۱۳۹۸

پیش بینی سال خاتمه	پیشرفت تا سال ۹۵	عنوان پروژه	کد پروژه	عنوان طرح	شماره طرح	ردیف
		مناطق تحت مدیریت				
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۲۳	۱	حفاظت، پایش و احیاء تالابها رودخانه‌های در معرض خطر	۴۰۴۰۱۲۰۴	۶
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۶	۲		۴۰۴۰۱۲۰۴	۷
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۳۴	۳		۴۰۴۰۱۲۰۴	۸
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۲	۴		۴۰۴۰۱۲۰۴	۹
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۸	۵		۴۰۴۰۱۲۰۴	۱۰
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۵	۶		۴۰۴۰۱۲۰۴	۱۱
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۶	۷		۴۰۴۰۱۲۰۴	۱۲
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۸	۸		۴۰۴۰۱۲۰۴	۱۳
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۲۷	۹		۴۰۴۰۱۲۰۴	۱۴
۱۴۰۰	۱۳۹۸	۷	۱۰		۴۰۴۰۱۲۰۴	۱۵
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۲۱	۱۱		۴۰۴۰۱۲۰۴	۱۶
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۲۱	۱۲		۴۰۴۰۱۲۰۴	۱۷
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۵	۱۳		۴۰۴۰۱۲۰۴	۱۸

پیش بینی سال خاتمه	پیشرفت تا سال ۹۵	عنوان پروژه	کد پروژه	عنوان طرح	شماره طرح	ردیف
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۲۴	احیا تالاب های آلا گل و گمیشان استان گلستان	۱۴	۴۰۴۰۱۲۰۴	۱۹
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۳۰	احیا تالاب های امیر کلایه و بوجاق کیشهر استان گیلان	۱۵	۴۰۴۰۱۲۰۴	۲۰
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۲۶	احیا تالاب های پل دختر، بیشه دالان و دریاچه گهر استان لرستان	۱۶	۴۰۴۰۱۲۰۴	۲۱
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۳۴	احیا تالاب های میانکاله و آب بندان فریدون کنار استان مازندران	۱۷	۴۰۴۰۱۲۰۴	۲۲
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۸	احیا تالاب میقان استان مرکزی	۱۸	۴۰۴۰۱۲۰۴	۲۳
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۹	احیا تالاب های دهانه رودهای جاجین و گابریگ، خورخوران قشم، دهانه رودهای حرا و گز و دهانه رود میناب استان هرمزگان	۱۹	۴۰۴۰۱۲۰۴	۲۴
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۸	احیا تالاب آق گل استان همدان	۲۰	۴۰۴۰۱۲۰۴	۲۵
۱۴۰۰	۱۳۹۹	.	حفاظت و پایش رودخانه های در معرض خطر	۲۱	۴۰۴۰۱۲۰۴	۲۶
۱۴۰۰	۱۳۹۶	۲۰	ایجاد نظام آمار محیط زیست	۱	۴۰۴۰۱۲۰۵	۲۷
۱۴۰۰	۱۳۹۷	۵۳	پژوهش و تحقیقات زیست محیطی در پنج حوزه انسانی، طبیعی، دریایی، آموزش و پژوهش و توسعه مدیریت	۱	۴۰۴۰۱۲۰۶	۲۸
۱۴۰۰	۱۳۹۷	۵۶	تدوین برنامه های آموزشی مخاطبین	۲		۲۹
۱۴۰۰	۱۳۹۷	۳۲	پیام رسانی زیست محیطی به مخاطبین	۳		۳۰
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۴	مطالعات	۱	۴۰۴۰۱۲۰۸	۳۱
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۱	عملیات اجرایی حفاظت و احیاء	۲		۳۲

پیش بینی سال خاتمه	پیشرفت تا سال ۹۵	عنوان پروژه	کد پروژه	عنوان طرح	شماره طرح	ردیف
		تالاب انزلی				
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۹	۱	مطالعه، حفاظت و احیاء دریاچه های استان فارس	۴۰۴۰۱۲۰۹	۳۳
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۵	۲			۳۴
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴	۳			۳۵
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱	۴			۳۶
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱	۵			۳۷
۱۴۰۰	۱۳۹۵	۰	۱	مطالعه، حفاظت و احیای تالاب هامون	۴۰۴۰۱۲۱۰	۳۸
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۲۸	۲			۳۹
۱۴۰۰	۱۳۹۴	۱۵	۱	پیشگیری و مقابله با روند فزاینده پدیده های گرد و غبار و خشکسالی، حفاظت از تالابها و دریاچه های کشور، احیاء و پایش آنها (۴۰۴۰۱۲۱۵)	۴۰۴۰۱۲۱۵	۴۰
۱۴۰۰	۱۳۹۴	۳۵	۲			۴۱
۱۴۰۰	۱۳۹۴	۳۹	۳			۴۲
۱۴۰۰	۱۳۹۶	۸۲	۱	ایجاد سیستم فراگیر پایش محیط زیست	۴۰۴۰۸۰۰۵	۴۳
	۱۳۸۳	۰	۲			
۱۴۰۰	۱۳۹۶	۷۵	۱	بررسی و حفاظت محیط زیست انسانی	۴۰۴۰۸۰۰۶	۴۴
۱۴۰۰	۱۳۹۵	۷۹	۱	ارزش گذاری اقتصادی منابع محیط زیستی	۴۰۴۰۸۰۰۷	۴۵
	۱۳۹۲	۰	۲			
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۹	۱	ایجاد سیستم کنترل و پایش	۴۰۴۰۸۰۱۰	۴۶

پیش بینی سال خاتمه	پیشرفت تا سال ۹۵	عنوان پروژه	کد پروژه	عنوان طرح	شماره طرح	ردیف	موافقنامه	واقعی
		آلودگی هوا		و پایش آلودگی هوا				
۱۴۰۰	۱۳۹۵	۹	۱	مطالعات جامع مدیریت مقابله با ریزگردها و پدیده گرد و غبار	۴۰۴۰۸۰۱۲	۴۷		
		۶۹	۱	تامین تجهیزات و ماشین آلات و تعمیرات اساسی ساختمان	۴۰۴۱۱۰۰۱	۴۸		

۳. موانع پیش‌روی دستگاه برای دست یافتن به دستاوردها

آن چه در بخش اول به عنوان وضعیت فعلی محیط زیست کشور ارایه شده است، معلول چالش‌هایی کلان در حوزه محیط زیست کشور طی سال‌های گذشته است. این چالش‌ها در گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی برای نمایندگان منتخب مردم در مجلس دهم، در هفت بخش اصلی زیر طبقه بندی شده اند:

الف) چالش‌های حوزه نظام سیاست‌گذاری، حکمرانی، تنظیم‌گری و مدیریت محیط زیست،

ب) چالش‌های حوزه حفاظت از منابع و تنوع زیستی و احیا و حفاظت اکوسیستم‌های حساس و تخریب شده،

ج) چالش‌های حوزه ارتباط و همکاری‌های بین‌المللی زیست‌محیطی،

د) چالش‌های حوزه تحقیقات، نوآوری و فناوریهای اولویت دار کشور،

ه) چالش‌های حوزه حفاظت و توسعه منابع آب کشور،

و) چالش‌های حوزه بهره‌ور کردن تولید، انتقال، توزیع و مصرف انرژی،

ن) چالش‌های حوزه پیشگیری از انواع آلودگیها و کنترل و کاهش عوامل آلاینده و تهدیدکننده هوا.

این چالش‌ها به نوبه خود محصول مسائل و مشکلات متعددی است که دارای درهم تنیدگی و پیچیدگی‌هایی هستند و عملاً تفکیک این مسایل به طبقات جداگانه چندان منطقی به نظر نمی‌رسد، ولیکن به دلیل سهولت درک، به دو بخش مسایل درونی و بیرونی تقسیم می‌شود.

۳.۱. مسائل و چالش‌های درون‌سازمانی

۱) بزرگ‌ترین مشکل درون‌سازمانی سازمان حفاظت محیط زیست، عدم تامین اعتبارات کافی متناسب با گستره وظایف، مسئولیت‌ها و انتظارات جامعه در حوزه مدیریت بحران‌های موجود است که خود موجبات تضعیف ساختاری و تشکیلاتی این سازمان را فراهم آورده است. بودجه سازمان حفاظت محیط‌زیست کشور حدوداً ۸۰ میلیون نفری ایران در سال گذشته ۱۷۶ میلیارد تومان بوده است و این رقم حتی از بودجه ساخت تنها یک سد وزارت نیرو (ساخت سد سفارود گیلان با حدود ۸۰۰ میلیارد تومان تقریباً ۵ برابر کمتر است. بودجه احداث یک سد در کشور که به حدود یک میلیون نفر خدمات

ارایه می دهد ۴ هزار میلیارد تومان بوده است. نسبت ۰.۰۰۰۱۷ بودجه سازمان حفاظت محیط زیست به کل بودجه کشور نیز در این زمینه قابل توجه است.

- ۲) خلا جدی در دسترسی به آمار و اطلاعات پایه و ضروری برای تصمیم گیری در عرصه سرزمین
- ۳) عدم وجود اقتدار قانونی و اعتماد به نفس سازمانی لازم برای برخورد با متخلفان
- ۴) عدم وجود نیروهای متخصص و آموزش دیده کافی در درون سازمان و عدم جذب نیروهای کارآمد
- ۵) عدم توزیع مناسب و عادلانه امور تخصصی در دفاتر و انحصارگرایی برخی کارشناسان قدیمی سازمان که خود موجب فساد در زمینه های مختلف می شود.
- ۶) عدم وجود سیستم مناسب مستندسازی در سازمان که باعث عدم انباشت اطلاعات و تجارب در سازمان از سویی و نیز عدم امکان پیگیری خطاها و پاسخگویی سیستم می شود.
- ۷) وجود نگاه صرفاً حفاظتی به محیط زیست در بخشی از بدنه کارشناسی سازمان
- ۸) مشکلات شدید معیشتی پرسنل، به ویژه محیط بانان و افزایش نارضایتی های گسترده و بی انگیزگی
- ۹) افت روحیه محیط بانان در مقابله با متخلفین و متجاوزین به عرصه های تحت مدیریت به دلیل ترس از قرار گرفتن در صف اعدام
- ۱۰) ضعف نظام ارزیابی محیط زیستی به دلیل خلاهای قانونی موجود و نیز ضعف دانش کارشناسی سازمان
- ۱۱) خلا جدی در نظام ارزشگذاری زیست محیطی و برآورد خسارات زیست محیطی و عدم وجود اقتدار لازم برای ورود این ارزش ها در حساب های ملی
- ۱۲) ضعف در اجرا و اعمال فرایندهای حفاظت، ارزشیابی، پایش، احیاء و نظارت بر بهره برداری اجزای تنوع زیستی و احیا و حفاظت اکوسیستم ها و زیست بوم های حساس و تخریب شده

۲.۳. مسایل و چالش های بیرون سازمانی

- ۱) ناکافی بودن قوانین، آیین نامه ها، ضوابط و دستورالعمل های اختصاصی در خصوص حفاظت از محیط زیست و عدم وجود جنبه های کیفی متناسب در خصوص تخطی از قوانین و مقررات محیط زیستی و

عدم وجود نگاه جرم انگارانه در تخطی از این قوانین

۲) انتظار گسترده عموم از سازمان حفاظت محیط زیست در خصوص حل مسایل و مشکلات زیست محیطی به وجود آمده، حال آنکه در بسیاری از بحران‌های ایجاد شده سازمان حفاظت محیط زیست عملاً فاقد اختیارات قانونی لازم بوده و یا اینکه به دلیل فشارهای سیاسی و اجتماعی و امنیتی مجبور به عقب نشینی شده است.

۳) عدم وجود دادگاه‌ها و دادرهای تخصصی محیط زیست در قوه قضاییه که موجب طولانی شدن روند بررسی پرونده‌ها و گاهی صدور احکام غیر قابل انتظار می‌شود.

۴) ناهماهنگی بخشی و فرابخشی در اجرای برنامه آموزش همگانی محیط زیست، ضعف آموزش‌های زیست محیطی جوامع محلی که سبب می‌شود مطالبات آنها ناظر به رشد اقتصادی مقطعی باشد و از منافع توسعه پایدار غافل باشند.

۵) عدم وجود برنامه‌های آمایشی در سطح ملی

۶) وضعیت بدون تصمیم در بسیاری از مسائل زیست محیطی به علت بالا بودن تبعات سیاسی و اجتماعی
اخذ تصمیم برای تصمیم‌گیر

۷) فشارهای سیاسی و اجتماعی و گاهی امنیتی (شوراهای تامین استان) که همواره سازمان حفاظت محیط زیست را مجبور به عقب نشینی از مواضع خود کرده است.

۸) عدم وجود تعامل مثبت میان سازمان حفاظت محیط زیست و سایر وزارتخانه‌ها برای آشتی دادن محیط زیست و پروژه‌های توسعه‌ای، (نقصان در تعامل جدی با وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نفت، وزارت راه و شهرسازی، برای ممانعت از پیامدهای مخرب پروژه‌های توسعه‌ای)

۴. برنامه‌های تحقق یافته

در این بخش با قراردادن خط مشی های محیط زیستی دولت تدبیر و امید تحقق یا عدم تحقق اهداف بررسی می شود.

۱.۴. اهداف راهبردی حوزه محیط زیست

پایدارسازی کمی و کیفی آب و خاک؛ دستیابی به هوای سالم و پاک و سطوح قابل قبول آلاینده ها؛ حفظ و بازسازی تنوع زیستی؛ نیل به پایداری عرصه های طبیعی؛ لحاظ ارزشگذاری محیط زیست در تصمیم گیری ها و حرکت به سوی اقتصاد سبز

برای دستیابی به این اهداف راهبردی، سه راهبرد زیر تنظیم شده اند :

پایدارسازی محیط زیست با تاکید بر حفاظت؛ استقرار حکمرانی شایسته محیط زیست؛ ساماندهی اقتصاد محیط زیست

۲.۴. اولویت‌های راهبردی

- ایجاد مدیریت یکپارچه و کارآمد کاهش آلودگی هوای کلان شهرها
- اجرای جدی برنامه مدیریت خاک، پسماند و فاضلاب و تکمیل مقررات آن
- ارتقای کارآمدی در حفاظت منابع طبیعی و تنوع زیستی
- احیای شورای عالی محیط زیست و تشکیل و فعال کردن صندوق محیط زیست
- تقویت و حمایت سازمان های مردم نهاد زیست محیطی
- آموزش و ترویج سواد، اخلاق، رفتار و عمومی سازی فرهنگ محیط زیست
- ارتقای دیپلماسی آب و احیای دیپلماسی محیط زیست با تاکید بر معضل ریزگردها
- توانمندسازی ساختاری و اقتدار محیط زیست در حاکمیت
- ارزیابی زیست محیطی اجتماعی در همه طرح ها و لحاظ جدی اقتصاد محیط زیست
- اتخاذ رویکرد هزینه فایده زیست محیطی در سیاست خارجی

- اجرای ابزارهای انگیزشی بازاریابنا و توسعه اشتغال سبز
- اعمال رویکرد هزینه فایده زیست محیطی
- لحاظ آمایش سرزمین با محوریت آب و محیط زیست در برنامه ها و طرح های توسعه الگوی توسعه کشور

۵. اصلی ترین کاستی ها یا نقدهای باقی مانده

- ۱) آلودگی هوا در کلانشهرها و شهرهای غرب، شرق و جنوب غربی کشور (استانهای خوزستان، ایلام، بوشهر، کردستان، لرستان، هرمزگان، سیستان و بلوچستان، تهران، اصفهان، اراک، ...) به واسطه آلاینده‌های شیمیایی و همچنین ذرات معلق ناشی از هجوم ریزگردها
- ۲) عدم مدیریت پسماندهای کشور به ویژه در استانهای شمالی که منجر به آلودگی منابع آبی، خاک و نابودی جنگل‌های شمال کشور شده است.
- ۳) مرگ و میر حیات وحش در اثر تصادفات جاده‌ای، بیماری‌های حیات وحش، شکار غیرقانونی و گاهی اعطای پروانه‌های شکار به اتباع کشورهای خارجی
- ۴) عدم انجام ارزیابی زیست محیطی اصولی طرح‌های توسعه‌ای به دلیل عدم استقلال مالی مشاوران زیست محیطی از کارفرمایان این طرح‌ها
- ۵) عدم کنترل و نظارت و پایش صنایع آلاینده و تهدید سلامت مردم و محیط زیست مناطق همجوار
- ۶) عدم بهبود وضعیت معیشتی پرسنل سازمان حفاظت محیط زیست به ویژه کارشناسان دفاتر تخصصی سازمان
- ۷) عدم تصویب لوایح ارزیابی اثرات زیست محیطی، هوا و خاک در مجلس شورای اسلامی
- ۸) عدم فعالیت صندوق ملی محیط زیست
- ۹) عدم مدیریت مناسب پساب‌های صنایع و ورود این پساب‌ها به محیط‌های آبی داخلی کشور
- ۱۰) عدم حضور فعال در زمینه ممانعت از ورود محصولات تراریخته
- ۱۱) عدم وجود آمار قابل اتکا از حیات وحش کشور

۶. برنامه‌ی راهبردی حوزه

الف) اقدامات کوتاه مدت

- ۱) تعامل با مجلس شورای اسلامی در راستای احیای کمیسیون محیط زیست در مجلس. در حال حاضر مسایل محیط زیست در کمیسیون آب، کشاورزی و منابع طبیعی مطرح می شود. از آنجا که منافع بخش کشاورزی گهگاه در تعارض با محیط زیست است تصمیم گیری ها در حوزه محیط زیست به شدت از این تضاد متاثر خواهد شد.
- ۲) تهیه دستورالعمل‌های لازم برای واردات و صادرات، کشت و رهاسازی، حمل و نقل داخلی، پایش و آگاهی رسانی عمومی محصولات تراریخته در کشور
- ۳) پیگیری فعال‌سازی شورای عالی حفاظت محیط‌زیست (در سه سال تنها سه جلسه داشته است) و فعال‌سازی صندوق ملی محیط‌زیست.
- ۴) پیگیری تصویب قانون ارزیابی اثرات زیست‌محیطی در مجلس شورای اسلامی
- ۵) تعامل مثبت با مجلس شورای اسلامی در راستای گنجاندن ملاحظات و رویکرد زیست‌محیطی در نظام برنامه‌های توسعه و بودجه‌ریزی سالیانه
- ۶) پیگیری تصویب لایحه جامع خاک در مجلس شورای اسلامی
- ۷) تهیه و تصویب مکانیسمی که مشاوران طرح های ارزیابی زیست محیطی از نظر مالی وابستگی به کارفرمایان و مجریان پروژه ها نداشته باشند.
- ۸) پیگیری اصلاح تبصره ۵ الحاقی ماده ۲۴ قانون معادن مصوب ۱۳۹۲. تاکنون دو معدن در معادن چهارگانه تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست (انگوران زنجان و کالمند و بهادران یزد) علیرغم مخالفت صریح دفتر زیستگاهها و امور مناطق سازمان حفاظت محیط زیست به دلیل مسایل و مشکلات زیست محیطی و سلامتی ناشی از آن، با استفاده از این ماده مجوز دریافت نموده اند که تبعات زیست محیطی شدیدی در منطقه به دنبال خواهد داشت.

۹) تغییر در شرایط احراز پست های کارشناسی سازمان (طبقه بندی مشاغل) براساس رشته های دانشگاهی مرتبط

ب) میان مدت

۱) اصلاح روند تصمیم‌گیری در کمیته ماده ۲ آیین‌نامه ارزیابی اثرات محیط‌زیستی طرح‌های بزرگ تولیدی، خدماتی و زیربنایی مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۳ هیئت وزیران

ترکیب فعلی کمیته ماده دو ارزیابی اثرات محیط‌زیستی شامل معاون محیط زیست انسانی سازمان حفاظت محیط‌زیست، مدیرکل یا نماینده تام‌الاختیار سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و نماینده تام‌الاختیار دستگاه اجرایی است. این ترکیب از سویی اختیارات سازمان حفاظت محیط‌زیست تنها به یک رای در کمیته‌ای سه نفره محدود شده و دو عضو دیگر معمولاً دارای مواضع یکسان هستند و از سوی دیگر راه‌گریز از پاسخگویی را بر سازمان حفاظت محیط‌زیست باز نموده است تا در مواقع لزوم از این نقص استفاده کرده و ضعف و یا نقص عملکرد خود را به این کمیته منتسب سازد. لذا ضروری است در یک برنامه‌ریزی میان مدت مقدمات تغییر آیین‌نامه و ترکیب کمیته و یا حداقل وزن‌دهی به رای اعضا را در دستور کار قرار داد. علاوه بر این، می‌توان لیستی از اقدامات کوتاه مدت و میان مدت را در بخش‌های مختلف محیط‌زیست کشور مورد توجه قرار داد:

۱.۶. هوا

۱. تدوین برنامه کنترل آلاینده‌های سرطان‌زا شامل هیدروکربن‌های خاص، فلزات سنگین و برنامه پایش

جامع سوخت در کشور

۲. ظرفیت‌سازی برای سنجش ترکیبات ذرات معلق در کشور که آلاینده‌ای بحرانی به شمار می‌رود، و

یافتن سهم عوامل مختلف در تولید آن، با توجه به پدیده گردوغبار و آلودگی ایجادشده از منابع انسان

ساز

۳. استقرار سیستم مدیریت عملکرد دستگاه‌ها در خصوص کاهش آلودگی هوا در سازمان حفاظت محیط

زیست

۴. استقرار سیستم پیش‌آگاهی و هشدار خودکار گردوغبار در کشور، در سازمان حفاظت محیط زیست

۵. پیگیری جدی و مستمر اجرای قانون هوای پاک

۲.۶. خاک

۱. پیگیری تصویب لایحه حفاظت از خاک در مجلس شورای اسلامی

۲. تدوین و به‌روزرسانی اطلس آلاینده‌های خاک و تعیین وضع موجود خاکهای کشور، از نظر سطوح و

نوع آلودگی

۳. برنامه ریزی برای شناسایی و نقشه برداری منابع خاک و اراضی کشور، به ویژه در اراضی کشاورزی، و

ایجاد بانک اطلاعات علوم خاک کشور

۴. اجرای فوری قوانین متقن و پایدار در زمینه جلوگیری قطعی از تبدیل اراضی و تخریب زمین‌های

کشاورزی و مدیریت جامع منابع خاک کشور، همچنین، حمایت لازم از کشاورزان و جلوگیری از رها

شدن اراضی کشاورزی

۵. هماهنگی تشکیلاتی و مدیریتی یکپارچه برای صیانت از اراضی و حفاظت و مدیریت منابع خاک، به

ویژه در اراضی کشاورزی

۶. تقویت جایگاه حفاظت از خاک در برنامه‌های پنج‌ساله کشور

۷. تدوین برنامه جامع مدیریت پسماندهای کشور برای حمایت از صنایع بازیافت، اجرای کامل طرح‌های

تفکیک پسماند از مبدأ، حمایت از روش‌ها و فرایندهای تولیدی برای کاهش تولید میزان پسماندها (با

رویکرد رسیدن به پسماند صفر) به خصوص پسماندهای خطرناک، حمایت از روش‌ها و فناوری‌های

جدید درمورد از بین بردن زیست محیطی پسماندها

۸. تدوین ضوابط و دستورالعمل های موردنیاز مرتبط با پسماند و بازننگری قوانین و مقررات، ضوابط و دستورالعمل های موجود

۹. تدوین برنامه جامع پایش و مدیریت زیست محیطی کود و سم در خاک و محصولات کشاورزی و بازننگری مصوبات قانونی در خصوص واردات، تولید، توزیع و مصرف مواد شیمیایی صنعتی خطرناک، آفت کش ها و کودهای شیمیایی و همچنین ارائه تسهیلات برای استفاده از آفت کش های زیست سازگار به جای آفت کش های پایدار و آلاینده و نیز، کودهای دامی و کمپوست به جای کودهای شیمیایی

۱۰. مطالعه، سیاستگذاری، برنامه ریزی و تدوین شاخص های کنترل کیفیت سموم برای ثبت سموم کم خطر و حذف سموم پرخطر از لیست سموم مجاز کشور

۱۱. بازبینی محصولات زراعی و باغی مناطق مختلف کشور و ارائه الگوی کشت مناسب، با توجه به شرایط آب و هوایی و توان خاک منطقه و براساس مطالعات و نظر کارشناسان مورد نظر، برای جلوگیری از بروز فشار بر منابع خاک

۱۲. جلوگیری از چرای بیش از اندازه دام در مراتع و توسعه قرق در مراتع

۱۳. حمایت از برنامه ریزی، و اجرای طرح های آبخیزداری و تثبیت شنهای روان

۳.۶. آب

۱. تدوین برنامه های توسعه کالبدی مبتنی بر آمایش سرزمین و پتانسیل آب کشور

۲. اصلاحات ساختاری، از جمله در نظر گرفتن حوضه های آبریز و نه استان ها به منزله واحد اصلی مدیریت یکپارچه منابع آب

۳. بازچرخانی آب و استفاده از پساب تصفیه شده در بخش کشاورزی با رعایت ملاحظات بهداشتی و محیط زیستی

۴. کاهش برداشت از سفره های آب زیرزمینی با هدف تعادل بخشی به بیلان منفی

۵. تعیین سطح و الگوی کشت با توجه به آمایش سرزمین، محدودیت منابع آب و سازگاری با شرایط اقلیمی

۶. تأکید بر اقدامات آبخیزداری برای حفاظت از منابع آب و خاک در حوضه آبریز

۷. سرمایه گذاری در زمینه استفاده از آب های خاکستری

۸. تعیین حد مجاز برداشت از دشت های آب زیرزمینی با لحاظ کردن ظرفیت آبخوان و تأثیر مسائل کیفی، به صورت همزمان، و کنترل بهره برداری مجاز از این منابع، پایش متغیرهای مشکل دار در منابع آب زیرزمینی به منظور شناسایی روند تغییرات آن ها در دشت های مطالعه شده

۹. کنترل آلودگی ناشی از فعالیتهای دامپروری در نواحی مرکزی، غربی و جنوب غرب کشور، کنترل آلودگی ناشی از جمعیت، کنترل آلودگی ناشی از فعالیت های کشاورزی در نواحی شمالی، شمال غربی و جنوب غربی و نیز بخشهایی از مرکز کشور و کنترل آلودگی ناشی از فعالیت های صنعتی آلوده کننده در سطح کشور

۱۰. تجدیدنظر در شیوههای پایش و کنترل آلودگی دریایی و پایش آنلاین منابع آلوده کننده و میزان آلایندهها

۱۱. تدوین استاندارد جدید و به روز خروجی فاضلاب برای مناطق و شهرک های صنعتی

۱۲. تلاش برای مدیریت یکپارچه زهاب کشاورزی

۱۳. ایجاد سیستم ثبت و کنترل واردات- صادرات کودهای کشاورزی و سموم و ایجاد سامانه ای پایا برای پایش میزان مصرف سموم

۱۴. آژانس همکاری های بین المللی ژاپن (JICA) در فصل نتیجه گیری در پروژه "تقویت مدیریت زیست محیطی صنایع نفتی در خلیج فارس و نواحی ساحلی"، اقداماتی را پیشنهاد نموده است. اقدامات اجرایی اولویت دار برای توسعه مدیریت زیست محیطی اجتناب نا پذیر شده را به صورت زیر معرفی نموده و اجرای فوری آن برای حفظ محیط زیست منطقه ای ضروری دانسته است:

- تدوین و تقویت ساختار و مدیریت HSE وزارت نفت
- رسمی کردن اصل یک مدیر HSE برای هر منطقه
- اجرای طرح کاهش گاز فلر (واحدهای پالایشگاهی گاز عسلویه)
- اجرای طرح کاهش آلاینده ها (واحدهای پالایشگاهی گاز عسلویه)
- اجرای طرح به صفر رساندن انتشار آب همراه تصفیه شده از تاسیسات
- تولید نفت خام (منطقه جزیره خارک)
- اجرای طرح به صفر رساندن انتشار جیوه با استفاده از فناوری تولید پاک

۴.۶. تنوع زیستی

۱. توجه به دانش بومی و پتانسیلهای جوامع محلی، سمنها (سازمان های مردم نهاد) و مؤسسات ذیصلاح در ارتباط با حفاظت و استفاده پایدار از منابع تنوع زیستی، و برنامه ریزی برای مشارکت مؤثر آن ها در توسعه منطقه ای و ملی
۲. شناسایی، پایش و نظارت بر جمعیت گونه های گیاهی و جانوری اندمیک و بومی کشور، به ویژه گونه های در معرض تهدید، برای دستیابی به تصویر روشنی از تنوع زیستی موجود در کشور
۳. مدیریت و بهره برداری پایدار و قانونی از منابع و ذخایر ماهی ها، بی مهرگان و گیاهان آبی. صید بی رویه و بیش از حد مجاز مهار و تأثیر منفی معنا دار صیادی بر ذخایر آبی آسیب پذیر کنترل شود و برداشت از آنها در چارچوب محدود ه های امن بوم شناختی باشد.
۴. ایجاد و اجرای راهکارهای لازم و مرتبط برای به کاستن از رانش ژنتیکی و حفاظت از تنوع ژنتیکی گیاهان زراعی و حیوانات اهلی شده و وابستگان وحشی آن ها به دلیل اهمیت بسیارشان
۵. بازبینی و تقویت شبکه مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست، مطابق با استانداردهای ملی و بین المللی و تکمیل عملیات ممیزی و تفکیک منابع ملی در مناطق تحت مدیریت سازمان.

۶. پایش دقیق، آمارگیری و سرشماری های سالانه وحوش. متأسفانه این آمار جز برای پرندگان (به ویژه پرندگان تالابی) دقیق و مطمئن نیست.
۷. حفاظت و ساماندهی مناطق فسیلی کشور و اجرای تعهدات بین المللی و منطقه ای
۸. مدیریت، مهار و جلوگیری از ورود گونه های مهاجم و غیربومی به اکوسیستم های طبیعی
۹. جلوگیری از تجارت غیرقانونی جانوران بومی کشور و تعیین جرائم مناسب برای این عمل غیراخلاقی
۱۰. مهار شکار. باید قوانین و مقررات مناسبی در این باره وضع شود و مجامع قضایی بیش از پیش همکاری کنند. همچنین، مدیریت سلاح و مهمات شکاری، با محدود کردن تولید و واردات اسلحه شکاری و جمع آوری سلاح های غیرمجاز، باید در اولویت قرار گیرد.
۱۱. ارتقای تجهیزات و تقویت نیروهای حفاظت محیط زیست. افزایش تعداد محیط بانان (حافظان اکوسیستمهای طبیعی)، آموزش و بهبود شرایط آن ها امری ضروری است.
۱۲. اجرای دقیق برنامه های آمایش سرزمین. با توجه به افزایش تقاضا برای تغییر کاربریها از جمله گردشگری، شهرسازی، گسترش صنایع
۱۳. انجام دقیق و استاندارد ارزیابی های محیط زیست
۱۴. جلوگیری از روند رو به گسترش تخریب تالاب ها و مانع از تبدیل شدن آن ها به منابع تولید ریزگردها و آلاینده ها، از طریق تعیین و تخصیص نیاز آبی تمامی رودخانه های دائمی و تالابهای مهم کشور
۱۵. توسعه زراعت چوب و افزایش مبارزه با قاچاق چوب و محصولات جنگلی، افزایش تعرفه برداشت چوب از جنگل های کشور و حذف تعرفه واردات چوب، احیای جنگل های مخروبه با استفاده از گونه های بومی، اجرای عملیات آبخوانداری و آبخیزداری در مناطق و سایر اقدامات لازم برای اصلاح الگوی بهره برداری از منابع طبیعی و منابع زیستی اراضی ملی، به ویژه جنگل های کشور.
۱۶. تدوین راهکار و اقدام عملی برای کاهش تصادفات جاده ای وحوش. جاده ها و تردد بسیار در آن ها یکی از مهم ترین خطرهای گذر وحوش است. بر این اساس، لزوم اقدامات مناسب برای کاهش

تلفات جاده ای امری ضروری است. در نظر گرفتن محدودیت های سرعت و تردد خودروهای سنگین و نصب دوربین های کنترل کننده، در نظر گرفتن و احداث مسیرهایی برای عبور حیوانات از جاده بدون آنکه مجبور باشند مستقیم از عرض جاده گذر کنند، اقداماتی کوتاه مدت به شمار می آیند که برای جلوگیری از کاهش تلفات ضروری اند.

۱۷. اقدام لازم برای اجرای برنامه های مرتبط با تعادل دام و مرتع و کنترل و نظارت بر ورود و خروج دام به مراتع، مطابق با قوانین و مقررات مربوط، به ویژه در مناطق تحت مدیریت سازمان.

۵.۶. سکونتگاه های انسانی

۱. یکپارچه سازی مدیریت محیط زیست شهری
۲. اعمال مدیریت پویا و یکپارچه، با ایجاد مرکز کنترل کیفیت محیط زیست شهری (UEQCC)
۳. برون سپاری خدمات محیط زیست شهری و نظارت عالی بر آنها
۴. تقویت و اختصاص بودجه لازم برای سرعت بخشیدن به توسعه زیرساخت های شهری به ویژه شبکه های جمع آوری فاضلاب و شبکه های جمع آوری آب های سطحی
۵. سرعت در تکمیل و اجرای سامانه های جمع آوری و تصفیه فاضلاب (شهری، صنعتی و بیمارستانی)
۶. تدوین ضوابط و دستورالعمل های یکپارچه اجرای ارزیابی آثار زیست محیطی EIA و ارزیابی آثار بهداشتی HIA در کنار ارزیابی آثار اجتماعی SIA پیش از اجرای طرح ها و پروژه های عمرانی
۷. بازنگری و ارتقای مقررات و استانداردهای پسماند و پساب
۸. سرمایه گذاری لازم اجرایی و مالی و همچنین، فراهم کردن تسهیلات لازم برای مشارکت بخش خصوصی در دفع پسماندها
۹. پیگیری اجرایی شدن بخش های اجراننده قانون پسماند و آیین نامه های اجرایی مرتبط
۱۰. تدوین ضوابط استقرار دکل های مخابراتی و بازنگری در ضوابط استقرار دکل های فشارقوی
۱۱. تهیه نقشه پراکنندگی پرتوهای الکترومغناطیسی در مناطق شهری

۱۲. نظارت کافی بر رعایت اصول محیط زیستی در شهرک های صنعتی، به ویژه در محدوده کلان شهرها